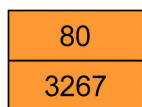
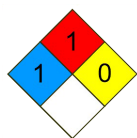

EDTA

Viimeksi päivitetty 03.05.2022

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1272/2008 (ns. CLP-asetuksen) mukaiset varoitusmerkit

H₄EDTA:

Na₄EDTA:

	H ₄ EDTA	Na ₄ EDTA
CAS-numero	60-00-4	64-02-8
EY-numero (EINECS-numero)	200-449-4	200-573-9
YK-numero		3267 (ORGAANINEN SYÖVYTTÄVÄ NESTE, EMÄKSINEN, tarkemmin määrittelemätön)
Molekyylikaava	C ₁₀ H ₁₆ N ₂ O ₈	C ₁₀ H ₁₂ N ₂ Na ₄ O ₈

Synonyymit

englanti: H4EDTA: {[2-(bis-carboxymethyl-amino)-ethyl]-carboxymethyl-amino}-acetic acid; ethylenediaminetetraacetic acid; ethylenedinitrotetraacetic acid; N,N'-1,2-ethanediylbis[N-(carboxymethyl)-glycine]; edetic acid

Na4EDTA: tetrasodium{[2-(bis-carboxymethyl-amino)-ethyl]-carboxymethyl-amino}-acetate; ethylenediaminetetraacetic acid tetrasodium salt; ethylenedinitrotetraacetic acid tetrasodium salt; edetic acid tetrasodium salt; EDTA tetrasodium; edetate sodium; N,N'-1,2-ethanediylbis[N-(carboxymethyl)glycine] tetrasodium salt

suomi: H4EDTA: N,N'-1,2-etaanidiylibis(N-karboksimetyyli)-glysiini; etyleenidiamiinitetra-asetatti; etyleenidiamiinitetraetikkahappo; etyleenidinitroloetikkahappo, edetiinihappo

Na4EDTA: N,N'-1,2-etaanidiylibis(N-karboksimetyyli)-glysiini, tetranatriumsuola

ruotsi: H4EDTA: etylendiamintetraättiksyra, edetinsyra

Na4EDTA: etylendiamintetraättiksyra, tetranatriumsalt

saksa: H4EDTA: Ethylendiamintetraessigsäure; Ethylendinitrotetraessigsäure;

Tetranatriumethylendiamintetraacetat

Na4EDTA: Ethylendiamintetraessigsäure, Tetranatriumsalz; EDTA, Tetranatriumsalz;

Ethylendinitrotetraessigsäure, Tetranatriumsalz

lyhenteitä: EDTA

1. Aineen ominaisuudet, merkinnät ja käyttö

1.1 Aineen kuvaus

EDTA on valkoista jauhetta tai kiteitä. EDTA:ta tuotetaan ja käsitellään yleensä vesiliuoksena. EDTA on kelatoiva yhdiste. Se sitoo itseensä kalsiumia, sinkkiä ja muita kaksiarvoisia kationeja. EDTA:ta tuotetaan ja käytetään sekä happona (H₄EDTA) että natriumsuolana (Na₄EDTA), jälkimmäistä kuitenkin enemmän. Myös muita EDTA:n suoloja tai metallikomplekseja tuotetaan ja käytetään pienissä määrin.

1.2 Yleisiä fysikaalis-kemiallisia ominaisuuksia

	H ₄ EDTA	Na ₄ EDTA
Molekyyli massa	292,24 g/mol	380,2 g/mol
Tiheys	0,86 (vesi = 1) 20 °C:ssa	0,71 (vesi = 1) 20 °C:ssa
Sulamispiste	> 150 ° C (hajoaa)	> 300 ° C (hajoaa)

Liukoisuus	veteen liukenematon (0,4 g/l 20 °C:ssa)	veteen hyvin liukeneva (500 g/l 20 °C:ssa)
Henryn lain vakio	$1 \times 10^{-20} \text{ Pa} \cdot \text{m}^3/\text{mol} \text{ } ^1)$	$1 \times 10^{-20} \text{ Pa} \cdot \text{m}^3/\text{mol} \text{ } ^1)$

¹⁾ EDTA:n höyrynpaineen on arvioitu olevan erittäin alhainen eikä sille ole tiedossa lukuarvoa. Henryn lain vakiota ei siis voida laskea höyrynpaineesta ja vesiliukoisuudesta. Tässä esitetty arvo on fiktiivinen riskinarvioinnissa käytetty arvo.

1.3 Reaktiivisuus

EDTA on yleensä stabiili. Se hajoaa kuumennettaessa, jolloin muodostuu mm. typen oksideja. Aine reagoi voimakkaiden hapettimien, vahvojen emästen, kuparin, kupariseosten ja nikkelin kanssa. Väkevä Na_4EDTA :n vesiliuos syövyttää alumiinia.

1.4 Palo- ja räjähdysvaara

EDTA ei syty helposti. Tulipalossa siitä voi kuitenkin muodostua ärsyttäviä ja myrkyllisiä typen oksideja. Jauhemainen H_4EDTA on pölyräjähdysaltista.

1.5 Merkinnät

CLP-asetuksen ((EY) N:o 1272/2008) mukaiset varoitusmerkinnät

Varoitusmerkit

Huomiosana Varoitus

Vaaralausekkeet

H319

Ärsyttää voimakkaasti silmiä.

H_4EDTA

Huomiosana Vaara

Vaaralausekkeet

H302

Haitallista nieltynä.

H318

Vaurioittaa vakavasti silmiä.

Na₄EDTA

Turvalausekkeet

Ennaltaehkäisyyn, pelastustoimenpiteisiin, varastointiin ja jätteiden käsittelyyn liittyvät turvalausekkeet valitaan aineen vaaraluokituksen ja käyttötapojen perusteella.

Kuljetusluokitus ja -merkinnät

Kuljetusluokitus ja -merkinnät määräytyvät kansainvälisten ja kansallisten kuljetusmääräysten mukaan.

Na₄EDTA:n 40 %
vesiliuos

YK-numero: 3267 (ORGAANINEN SYÖVYTTÄVÄ NESTE, EMÄKSINEN, tarkemmin määrittelemätön)

Kuljetusluokka: maakuljetus 8
merikuljetus 8 (meriympäristölle vaarallinen)

Pakkausryhmä: III

Varoituslipuke: 8

Vaaran tunnusnumero: 80 (syövyttävä tai lievästi syövyttävä aine)

1.6 Raja-arvoja

Akuutin altistumisen raja-arvot

TEEL-arvot
(Temporary Emergency Exposure Limit, USA)

H₄EDTA:

TEEL-1 4,1 mg/m³ /60 min

TEEL-2 45 mg/m³ /60 min

TEEL-3 200 mg/m³ /60 min

TEEL-arvot
(Temporary Emergency Exposure Limit, USA)

Na₄EDTA:

TEEL-1 75 mg/m³ /60 min

TEEL-2 830 mg/m³ /60 min

TEEL-3 5000 mg/m³ /60 min

Työhygieeniset raja-arvot

Suomessa EDTA:lle ei ole annettu HTP-arvoa (työpaikan ilman haitalliseksi tunnettu pitoisuus).

Raja-arvojen määritelmät on esitetty käyttäjän oppaassa (kappale 1.6).

1.7 Käyttö

Suomessa EDTA:ta käytetään pääasiassa sellu- ja paperiteollisuudessa sekä jonkin verran pesu- ja puhdistusaineissa. Muita EDTA:n käyttökohteita maailmalla ovat mm. valokuvauskemikaalit, maatalous, tekstiiliteollisuus, galvanointiteollisuus, kosmeettiset aineet, vedenkäsittely, nahkateollisuus, painoteollisuus, teollisten rasvojen ja voiteluöljyjen käyttö, kumin tuotanto ja prosessointi, metallien

käsittely, rakennusteollisuus ja analyttinen kemia. H_4EDTA :ta käytetään myös torjunta-aineissa.

$EDTA$:ta käytetään pääasiassa alle 5 %:n laimennettuina liuoksina. Kun kompleksinmuodostajan puhtaudelle on asetettu vaatimuksia, käytetään H_4EDTA :ta Na_4EDTA :n sijaan.

2. Terveysvaara

2.1 Välittömät vaikutukset

H_4EDTA :n terveysvaikutukset perustuvat heikkoon happamuuteen. Na_4EDTA :n ärsyttävyyden perustuu emäksisyyteen. Elimistöön imeytynyt $EDTA$ sitoo elintärkeitä kationisia metalleja, kuten kalsiumia (Ca) ja sinkkiä (Zn), ja saattaa aiheuttaa näiden elimistölle välttämättömien kationien puutetta.

$EDTA$ saattaa ärsyttää hengitysteitä aiheuttaen aivastelua, kurkkukipua ja yskää. $EDTA$ ärsyttää silmiä aiheuttaen punoitusta, kipua ja näön sumentumista. Na_4EDTA ärsyttää silmiä voimakkaasti ja voi aiheuttaa vakavan silmävaurion. $EDTA$:n nieleminen aiheuttaa ärsytystä, vatsakipuja ja ripulia.

2.2 Toistuvan altistumisen vaikutukset

Toistuvat $EDTA$ -annokset nieltynä aiheuttavat elimistössä sinkin puutetta, mikä voi vahingoittaa alkion/sikiön kehitystä.

3. Vaikutukset ympäristöön

Sekä H_4EDTA että Na_4EDTA muodostavat ympäristöön joutuessaan samanlaiset ionit, riippumatta siitä, mikä on ollut lähtöaineena. Tästä syystä niiden ympäristövaikutuksetkin ovat samanlaiset.

Tekstissä mainittu $EDTA$ tarkoittaa sekä happoa että sen natriumsuolaa.

Ilmaan joutunut $EDTA$ hajoaa hydroksyyliiradikaalien vaikutuksesta. Puoliintumisajaksi on saatu noin 3 vrk. Vesiliukoisena $EDTA$ voi tulla sateen mukana maahan.

Maahan joutunut $EDTA$ ei juurikaan haihdu maaperästä. $EDTA$ on ympäristössä (pH 5 – 10) ionimuodossa ja siitä johtuen se ei juurikaan sitoudu orgaaniseen ainekseen maaperässä. Lisäksi $EDTA$ voi muodostaa maaperässä erilaisten metallien kanssa kelaatteja ja kompleksiyhdisteitä. Tutkimuksissa on todettu $EDTA$:n ja muun muassa sen sinkkikompleksin olevan maaperässä kulkeutuvia. $EDTA$ on maaperässä hitaasti hajoavaa. Puoliintumisajaksi on saatu keskimäärin 300 vrk.

EDTA on ympäristön kannalta hyvin liukenevaa. Se ei juurikaan haihdu pintavedestä. EDTA on vesiympäristössä (pH 5 – 10) täysin ionimuodossa. EDTA muodostaa kelaatteja ja kompleksiyhdisteitä erilaisten metallien kanssa ja vaikuttaa näin metallien saattamiseen liukoiseen muotoon erityisesti sedimentistä. EDTA ja sen kompleksiyhdisteet eivät juurikaan sitoudu sedimenttiin tai humukseen. EDTA:n rautakompleksi voi hajota vedessä fotolyytisesti. Tutkimuksissa on puoliintumisajaksi saatu muutamasta tunnista vajaaseen kuukauteen vuodenajasta riippuen. EDTA ei ole biologisesti nopeasti hajoavaa (BOD 0-3%/28 vrk) aerobisissa olosuhteissa. Kuitenkin hajoamista jossain määrin tapahtuu, kun mikrobit ovat sopeutuneet hajottamaan sitä. Biologista hajoamista tapahtuu helpommin alkalisissa olosuhteissa (pH 8:ssa 53 – 72 %/28 vrk erilaisissa vesistöissä). Jätevedenpuhdistamoilla EDTA hajoaa suotuisissa olosuhteissa: jätevedellä ja lietteellä on riittävän pitkä viipymä, puhdistamon pH on alkalinen, EDTA:n pitoisuus on suhteellisen korkea eikä EDTA muodosta komplekseja metallien kanssa.

EDTA:n myrkyllisyys vesieliöille on riippuvainen veden kovuudesta ja pH:sta. EDTA on vain lievästi myrkyllistä vesieliöille. Sen LC50-arvot kalalle ovat 41 – 1590 mg/l (96 h) ja EC50-arvot vesikirpulle 480 – 1030 mg/l (24 h) ja levälle > 310 mg/l. Alhaisimmat kalan arvot on saatu erittäin pehmeässä vedessä. Koska EDTA muodostaa kompleksiyhdisteitä myös hivenainemetallien kanssa, voi sillä olla välillisiä vaikutuksia levän kasvuun jo hyvin alhaisilla pitoisuuksilla (noin 1 mg/l pitoisuuksilla). Tutkimusten perusteella on todettu, että EDTA:n metallikompleksit ovat lievästi myrkyllisiä kaloille (esim. LC50-arvot (96 h) Cu-EDTA: 460 mg/l ja Zn-EDTA: 560 mg/l).

H₄EDTA:n ja Na₄EDTA:n ei ole todettu kertyvän ravintoverkkoon.

Voimassa olevien kriteerien perusteella H₄EDTA:ta ja Na₄EDTA:ta ei luokitella ympäristölle vaarallisiksi.

4. Toiminta onnettomuustilanteissa

4.1 Palo ja räjähdys

EDTA ei syty helposti. Tulipalossa EDTA:sta voi kuitenkin muodostua ärsyttäviä ja myrkyllisiä kaasuja (mm. typen oksideja). Tulipalon sammutukseen voidaan käyttää jauhetta, vesisumua ja vaahtoa.

4.2 Vuoto ja valuma

Vaara-alueen arviointi

Eristä lammikon välitön läheisyys.

Torjunta ja suojautuminen

Estä vuotaneen tai valuneen aineen pääsy viemäreihin tai vesistöihin.

Käytä henkilönsuojaimina suojakäsineitä (kaikki kemikaalisuojamateriaalit sopivia), naamiomallisia suojalaseja ja kumisaappaita, mikäli EDTA on nestemäisessä muodossa. Mikäli aine on pölyävässä muodossa, käytä lisäksi hengityksensuojainta (P2-luokan suodatinsuojain).

Alueen puhdistaminen

Ympäristöön päässyt EDTA kerätään talteen suljettaviin, merkittyihin astioihin. Nestemäinen EDTA voidaan imeyttää sopivaan imeytysaineeseen. Pölyävä EDTA voidaan koota pölyä sitovan aineen avulla. Puhdistettu alue huuhdellaan vedellä. Tarvittaessa pintamaa kuoritaan.

4.3 Ensiapu

Hengitysteitse tapahtunut altistuminen

Jos hengitysteissä esiintyy ärsytysoireita, siirrä altistunut henkilö raittiiseen ilmaan ja aseta tarvittaessa lepoon. Ota tarvittaessa yhteys lääkäriin.

Ihokosketus

Riisu likaantunut vaatetus ja pese iho runsaalla vedellä ja saippualla.

Roiskeet silmään

Huuhtelee välittömästi silmää juoksevalla vedellä silmäluomia auki pitäen ainakin 15 minuutin ajan (poista piilolinssit, mikäli mahdollista). Toimita viipymättä ensihoitopaikkaan lääkärin tutkimusta varten.

Suun kautta tapahtunut altistuminen

Huuhtelee altistuneen henkilön suu. Anna runsaasti vettä juotavaksi. Jos altistuneella henkilöllä on ärsytysoireita, toimita välittömästi ensihoitopaikkaan lääkärin tutkimusta varten.

Lisäohjeita saa tarvittaessa yleisestä hätänumerosta puh. 112 ja Myrkytystietokeskuksesta puh. (09) 471 977.

4.4 Lääkärin antama hoito

Hoito on oireenmukaista.

4.5 Jätteiden käsittely

EDTA:ta sisältävä jäte luokitellaan pitoisuudesta riippuen joko vaaralliseksi jätteeksi (ongelmajäte) tai jätteeksi.

5. Käsittely ja varastointi

Käytä tarvittaessa henkilösuojaimia, kuten suojakäsineitä, naamiomallisia suojalaseja, kumisaappaita ja hengityksensuojainta. Kaikki kemikaalisuojakäsinemateriaalit ovat sopivia.

Varastoi tiiviisti suljetuissa astioissa viileässä, kuivassa paikassa erossa yhteensopimattomista materiaaleista, kuten voimakkaista hapettimista, vahvoista emäksistä, kuparista ja sen seoksista. Na₄EDTA on suojeltava alle 10 °C lämpötiloilta.

6. Kuljetusmääräyksiä

Aineen pakkaus sekä kollien ja säiliöiden merkinnät on tehtävä kuljetusmääräyksissä annettujen yksityiskohtaisten ohjeiden mukaisesti.

Jokaiseen kalliin on merkittävä aineen YK-numero ja sen eteen kirjaimet "UN" (Na₄EDTA: UN 3267). Kolli on varustettava myös kyseisen aineen varoituslipukkeella (Na₄EDTA: varoituslipuke 8).

7. Kirjallisuus

Huom. Tähdellä (*) merkityt ovat maksullisia tietokantoja.

AQUIRE (Aquatic Toxicity Information Retrieval Database). U.S. Environmental Protection Agency (EPA); 2001.

* CHEMINFO database. Canadian Centre for Occupational Health and Safety; 2001.

Comprehensive Risk Assessment Report on Tetrasodium ethylenediaminetetraacetate. EU Existing Substances Regulation. Draft of 2 November 2001.

Comprehensive Risk Assessment Report on Edetic acid. EU Existing Substances Regulation. Draft of 2 November 2001.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 1272/2008 (CLP-asetus).

Forsberg K, Mansdorf SZ. Quick selection guide to chemical protective clothing. 3rd ed. New York (NY): Van Nostrand Reinhold; 1997.

GESTIS (Gefahrstoffinformationssystem der gewerblichen Berufsgenossenschaften). Berufsgenossenschaftliches Institut für Arbeitssicherheit (BIA), Deutschland; 2001.

* Hazardous Substance Fact Sheet. New Jersey Department of Health and Senior Services. TOMES[®] System. Greenwood Village (CO): MICROMEDEX; 2001.

Hommel G. Handbuch der gefährlichen Güter. Berlin: Springer-Verlag; 2001.

HSDB (Hazardous Substances Data Bank). Bethesda (MD): U.S. National Library of Medicine (NLM); 2001.

International Chemical Safety Cards (ICSC). ICSC: 0886. EDTA. WHO/IPCS/ILO; 2008.

International Maritime Organization (IMO). International maritime dangerous goods code, Amdt. 33-06, London: IMO, 2006.

Kemikaalien ympäristötietorekisteri/Data bank of environmental properties of chemicals. Helsinki: Suomen ympäristökeskus, 2001.

Käyttöturvallisuustiedote. Etyleenidiamiinitetraetikkahappo, tetranatriumsuola vedessä. Helsinki: BASF Oy; 2001.

Material Safety Data Sheet. Ethylenediaminetetraacetic acid, tetrasodium salt dihydrate. New Jersey: Mallinckrodt Baker, Inc.; 1999.

Material Safety Data Sheet. (Ethylenedinitro) Tetraacetic acid. New Jersey: Mallinckrodt Baker, Inc.; 1999.

Protective Action Criteria (PAC): Chemicals with AEGLs, ERPGs, & TEELs: Rev. 29 (05/2016). Subcommittee on Consequence Assessment and Protective Actions (SCAPA), 2016.

The N-CLASS Database on Environmental Hazard Classification. Version Web 5. Brussels: European Commission, European Chemicals Bureau & Copenhagen: Nordic Council of Ministers; 2001.

Palo- ja pelastusanasto. Suomen pelastusalan keskusjärjestö; Suomen palopäälystöliitto, 2006.

Vaarallisten aineiden kuljetus tiellä. Lakikokoelma. Edita Publishing Oy, Helsinki, 2009.

Tämä turvallisuusohje on tehty Työsuojelurahaston tuella.